

УДК 378.147: 811.11

Ю. А. Рибінська,

доктор педагогічних наук, доцент

(Київський національний університет культури та мистецтв)

juliaodour@rambler.ru

ORCID: [0000-0002-2982-8245](https://orcid.org/0000-0002-2982-8245)

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ СУЧАСНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ МАЙБУТНІМИ ВЧИТЕЛЯМИ ІНОЗЕМНИХ МОВ

У статті наведено приклади застосування педагогічних технологій та доведено їх ефективність у професійній діяльності вчителя іноземних мов. Сучасні технології впливають на розвиток педагогічної компетентності майбутнього вчителя і підвищують рівень іноземної комунікативної компетентності учня. Висвітлено домінуючу роль креативних методів і прийомів та окреслено напрямки вдосконалення підготовки, змісту, організації та специфіки їх впровадження для студентів. Проаналізовано стратегію вищої освіти України на сьогоднішній день та її складові: формування і становлення професійної компетентності фахівця, реалізація творчого підходу.

Ключові слова: педагогічні технології, майбутні вчителі іноземних мов, іноземна комунікативна компетентність, креативні методи та прийоми, творчий підхід.

Постановка проблеми. На часі перед педагогічними навчальними закладами України постало завдання підготовки майбутніх професіоналів, які мали б змогу синтезувати отримані теоретичні знання. Закон України "Про освіту", "Про вищу освіту", Державна національна програма "Освіта" (Україна ХХІ століття), Національна доктрина розвитку освіти в Україні висвітлюють основні вимоги до педагогічних кадрів та рівня їхньої підготовки. Зростання важливості вивчення іноземних мов та удосконалення мовної культури загалом є причиною створення системи підготовки майбутнього вчителя відповідно до вимог сучасного інформаційно-технологічного суспільства.

Аналіз останніх досліджень. Оскільки, саме педагогічні кадри є рушійною силою реформування освіти, виникає суспільна потреба в ініціативних, всебічно освічених фахівцях, здатних до подальшого самовдосконалення свого мовного рівня. В теорії і практиці вищої педагогічної освіти накопичено значний досвід, який охоплює багато аспектів професійно-педагогічної підготовки студентів. Значна увага приділяється пошукам шляхів удосконалення навчального процесу у вищій педагогічній школі (А. Верхола, В. Загвязінський, В. Зябкін, В. Козаков, С. Сисоева), організаційних форм, методів і технологій навчання студентів (Т. Акбашев, А. Вербицький, В. Д'яченко, О. Падалка. Проблему використання сучасних технологій у підготовці майбутніх учителів досліджували В. Г. Бедерханова, І. Л. Бім, З. П. Горбенко, Г. Л. Ільїна, К. С. Лелюшкіна, Л. А. Садвокасова, В. В. Серікова, І. С. Якиманська. Маловивченим питанням залишається застосування сучасних педагогічних технологій під час вивчення іноземних мов.

Метою нашої статті є розглянути особливості підготовки майбутнього вчителя іноземних мов до застосування креативних педагогічних технологій.

Відповідно до мети виділимо такі **завдання**:

- визначити фактори впливу на якість професійної діяльності майбутнього учителя іноземних мов;
- здійснити аналіз рівня впровадження сучасних технологій у навчальному процесі;
- знайти шляхи вирішення проблеми підготовки майбутніх вчителів іноземних мов до застосування креативних технологій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Технологія – це комплекс, що складається із [1]:

- запланованих результатів;
- засобів оцінки для корекції та вибору методів, прийомів набору моделей навчання, розроблених викладачем.

Прогресивні зміни, що відбуваються у системі вищої освіти, вимагають від студентів здатності до автономного навчання, що є змістом підходу до навчання, у центрі якого – майбутній фахівець. У той же час традиції, що існують у навчанні, багато в чому орієнтовані на домінуючу роль викладача, який є головним джерелом інформації, головним арбітром на занятті. У такій системі формується особистість студента як споживача (П. Гончарук, М. Зіганов, В. Козаренко, Р. Мільруд, В. Рибалка, Ю. Трофімов, А. Венден (A. Wenden), Дж. Рубін (J. Rubin), Д. Ньунен (D. Nunan)), що, певною мірою, суперечить сучасним вимогам до навчання у вищих навчальних закладах у світлі завдань Болонського процесу. Оскільки навчання не може передбачити усі ситуації, за словами Л. Черноватого, воно зобов'язане сформувати особистісні ресурси студентів [2]. У зв'язку з цим, виникає необхідність розвитку здатності студентів до самостійного навчання, яке передбачає їх вміння користуватися ефективними комунікативними стратегіями, що, у свою чергу, є свідченням сформованості у них стратегічної компетенції.

Стратегію вищої освіти України на сьогоднішній день складають формування і становлення професійної компетентності фахівця, здатного вирішувати не лише професійні задачі, але й реалізовувати в ході їх вирішення творчий підхід [3: 4]. Така стратегія уже з середини минулого століття почала широко впроваджуватись у системах університетської освіти Великобританії, США, Канади, Австрії, Нідерландів та інших країн.

Стратегія виділена як одна із основних категорій процесу навчання. Перші дослідження стратегій пов'язані з іменами американських учених Дж. Рубін, Г. Стерн, Н. Нейман. Пізніше цю проблему досліджували Р. Оксфорд, Дж. О'Меллі, А. Шамо, Д. Ньюен, Г. Стерн, Г. Каспер, Е. Келлерман.

Комунікативні стратегії розуміють як прийоми, до яких звертаються, коли виникають проблеми в комунікації: опис змісту лексичної одиниці, буквальний переклад, використання міміки (Г. Каспер, Е. Келлерман).

Стратегії оволодіння студентами іноземною мовою розробляються в методиці з позиції когнітивної теорії навчання іноземної мови і поділяються на стратегії, що забезпечують оволодіння мовою, і стратегії, що забезпечують володіння мовою [3: 12]. Найбільш популярними стратегіями оволодіння іноземною мовою на сьогоднішній день є:

емоційно-вольові – дозволяють знизити рівень хвилювання, керувати емоційним станом студента під час проведення навчальних занять;

соціальні – розвивають уміння і бажання студента формулювати і ставити запитання, отримувати інформацію, співпрацювати;

компенсаторні – концентруються на пошуку способів заміни мовних засобів вираження у разі незнання студентом певних мовних чи мовленнєвих моделей і конструкцій [3: 12].

Кожен з учасників комунікативного акту має домінуючий особистий тип і стиль поведінки, зокрема й вербальної, преференційну модель комунікації. Ці чинники суттєво впливають на вибір комунікантами відповідних комунікативних стратегій. М. Canale і М. Swain окреслюють вербальні і невербальні комунікативні стратегії [5].

Під час нашого дослідження було запропоновано сучасну педагогічну технологію на засадах творчості. Авторська креативна технологія – відповідна організація навчання, що реалізує принципи індивідуалізації та креативності вивчення іноземної мови студентами факультетів іноземних мов і спецкурсу розвитку зв'язного мовлення (Creative writing), розроблених автором системи вправ і креативних завдань до програмового матеріалу, забезпечує ефективне формування цілісної системи навчальних, предметних, мовних і мовленнєвих знань, умінь і навичок, компонентів відповідних компетенцій для успішного виконання майбутнім фахівцем професійних ролей та функціональних обов'язків на основі індивідуально-творчого підходу до організації іншомовної фахової підготовки майбутніх філологів засобами креативного перекладу у групах за рівнем сформованості ПКК на факультетах іноземних мов.

Системотвірний чинник авторської технології професійної комунікативної підготовки майбутніх вчителів іноземних мов – формування автономного рівня ПКК студентів. Центральний суб'єкт авторської технології формування ПКК майбутніх філологів, на яких спрямована дія технології, – студенти. Ключові компоненти технології у тісній взаємодії забезпечують їх результативність.

Найбільш відповідними меті та базовим основам авторської технології методами і прийомами навчання визначено написання творчих робіт, метод ланцюгових асоціацій, метод креативного поля, прийом фонетичного протиставлення, сенсорно-чуттєвого зіставлення, прийом застосування сюжетної історії ("storytelling"), індивідуальні проекти.

Критерії відбору та комбінування методів навчання за реалізації індивідуально-творчого підходу у навчанні окреслюють відповідність: 1) меті і завданням креативної системи формування ПКК майбутніх філологів; 2) меті конкретного навчального заняття; 3) педагогічним умовам формування ПКК майбутніх філологів; 4) темі змістового модуля; 5) навчальним можливостям студентів.

Вивчення денотативних, конотативних, функціональних особливостей терміносистеми, мовних конструкцій і моделей, жанрових і стилістичних характеристик дискурсів іноземної мови професійного спрямування на практичних заняттях та у процесі самостійної роботи студентів повинно відповідати принципам індивідуалізації, креативності, системності, наступності, систематичності, інтеграції теорії з практикою і реалізовуватися на ознайомчому, подальшому, поглибленому та закріплюючому етапах.

У процесі формування ПКК у майбутніх філологів індивідуально-творча технологія інтегрується з технологіями кредитно-модульного навчання, організації групової навчальної діяльності, розвивального навчання, проблемного навчання. Переваги кредитно-модульної системи навчання – стимулювання систематичного опрацювання навчального матеріалу, раціональна організація навчальної діяльності студента, у т.ч. й самостійної роботи. Недостатня цілеспрямованість і самоорганізація, низька мотивація, ігнорування резервних навчальних можливостей, рівня сформованості ПКК, навчальних потреб та інтересів – фактори негативного впливу на темп і результативність навчальної діяльності. Технологія творчого навчання має на меті розвиток самостійності, креативності, пізнавальної активності студентів,

їх дослідницьких умінь, що особливо актуально для професійної підготовки майбутніх філологів. Теоретичною основою технології творчого навчання виступає доктрина про розвиток того, хто навчається, як суб'єкта особистої навчальної діяльності. Технологія проблемного навчання витікає з технології розвивального навчання. Основні характеристики технології проблемного навчання – високий рівень складності навчального матеріалу, швидкий темп оволодіння навчальним матеріалом, домінування теоретичних знань, усвідомлене засвоєння студентами навчального матеріалу, інтеграція теоретичних знань з практичною професійною діяльністю у процесі виконання індивідуальних та групових завдань, проектів, написання творчих робіт.

Засадничі основи успішного функціонування авторської технології формування ПКК майбутніх філологів окреслюють: ефективне поєднання підходів, прийомів, методів, стратегій, технік, найбільш ефективних у роботі зі студентами факультетів іноземних мов, інноваційних методик навчання іноземних мов; розвиток зв'язного мовлення, асоціативного мислення студентів; створення ситуації успіху; організацію комунікації у процесі навчання засобами іноземної мови у змодельованих ситуаціях професійної діяльності; високий рівень мотивації й активну взаємодію усіх учасників навчального процесу під час організації занять у вигляді воркшопів, взаємонавчання; раціональну організацію самостійної роботи студентів, що сприяє реалізації засад творчого підходу до навчальної діяльності, розвитку умінь комбінувати відомі способи діяльності, умінь самостійного прийняття рішень, формує емоційно-ціннісне ставлення до предмета діяльності.

Система формування ПКК майбутніх філологів реалізована у процесі іншомовної фахової підготовки майбутніх філологів КНУКіМ, ТНПУ імені Володимира Гнатюка, Східноукраїнського національного університету м. Луганськ та Херсонського національного університету. Комплексний педагогічний експеримент з перевірки ефективності експериментальної системи проводився у три етапи: констатувальний експеримент першого порядку, формувальний та констатувальний експеримент другого порядку. З огляду на практичну спрямованість змісту навчання, розроблено дескриптори рівнів сформованості ПКК майбутніх філологів. Визначено критерії оцінювання рівнів сформованості ПКК майбутніх філологів: 100-бальна шкала показників критеріїв рівнів сформованості ПКК майбутніх філологів валідна стосовно контексту застосування знань, умінь, навичок, складових загальних компетенцій-субкатегорій ПКК майбутніх філологів.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Результати нашого дослідження, отримані за допомогою комплексу теоретичних і емпіричних методів наукових досліджень, свідчать, що експериментальна система формування ПКК засобами креативного перекладу у майбутніх вчителів іноземних мов довела свою ефективність у експериментальних групах визначених нами експериментальних пар усіх навчальних закладів педагогічного експерименту. Завдяки впровадженню системи професійної комунікативної підготовки майбутніх філологів до написання креативних перекладів і власних творчих робіт вдалося суттєво підвищити рівні сформованості ПКК студентів експериментальних груп, навіть якщо до початку проведення експерименту показники рівнів сформованості їх ПКК не відповідали вимогам високого рівня володіння професійної комунікативної підготовки.

Здійснене дослідження не вичерпує усіх аспектів, зумовлених проблемою формування професійної комунікативної компетентності майбутніх філологів. У процесі наукового пошуку визначено нові проблемні позиції, що потребують подальшого вивчення, як-от: дослідження можливих шляхів інтенсифікації навчальної іншомовної діяльності студентів за допомогою креативних перекладів, екстраполяції креативної методики на інші іноземні мови, формування системи вивчення іншомовних комунікативних стратегій майбутнього вчителя іноземних мов.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Бондар В. І. Теорія і технологія управління процесом навчання в школі / В. І. Бондар. – К. : ФАДА ЛТД, 2000. – 191 с.
2. Черноватий Л. Н. Основы теории педагогической грамматики иностранного языка : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.02 / Л. Н. Черноватий. – Х. , 1999. – 459 с.
3. Андронік Н. П. Навчання майбутніх учителів англomовної дискусії на основі автентичних поетичних творів : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. : 13.00.02 / Н. П. Андронік ; Київський національний лінгвістичний ун-т. – К., 2009. – 24 с.
4. Мороз Ю. В. Психологічні особливості розвитку творчої активності старшокласників : автореф. дис. ... канд. психол. наук : спец. : 19.00.07 / Ю. В. Мороз. – К., 2004. – 19 с.
5. Canale M. Theoretical Bases of Communicative Approaches to Second Language Teaching and Testing / M. Canale, M. Swain // Applied Linguistics. – 1980, No.1. – P. 1–47.
6. Розин В. М. "Феноменология и феноменологическая психотерапия [Текст] : Претензии, концептуализация, реальный подход и работа" / В. М. Розин. – изд. LAP LAMBERT Academic Publishing, 2010. – 214 с.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Bondar V. I. Teoriia i tekhnologiia upravlinnia protsesom navchannia v shkoli [Theory and Technology of School Educational Process Management] / V. I. Bondar. – K. : FADA LTD, 2000. – 191 p.
2. Chernovatyi L. N. Osnovy teorii pedagogicheskoi gramatiki inostrannogo yazyka [The Foreign Language Grammar Theory Grounds in Pedagogy] : dys. dokt. ped. nauk : spets. : 13.00.02 / L. N. Chernovatyi. – H., 1999. – 459 p.
3. Andronik N. P. Navchannia maybutnikh uchyteliv angломovnoi discusii na osnovi avtentychnykh poetichnykh tvoriv [Teaching Future Teachers the Debate in English Language on the Base of Authentic Poetic Texts] : avtoreferat. dys. ... cand. ped. nauk : spets. : 13.00.02 / N. P. Andronik; Kyivs'kyi natsional'nyi lingvistychnyi universytet. – K., 2009. – 24 p.
4. Moroz Yu. V. Psykhologichni osoblyvosti rozvytku tvorchoi aktyvnosti starshoklasnykiv [Psychological Specific of Creative Activity Development of the High School Pupils] : avtoreferat. dys. ... cand. psyk. nauk : spets. : 19.00.07 / Yu. V. Moroz. – K., 2004. – 19 p.
5. Canale M. Theoretical Bases of Communicative Approaches to Second Language Teaching and Testing / M. Canale, M. Swain // Applied Linguistics. – 1980, No.1. – P. 1–47.
6. Rozin V. M. Fenomenologii i fenomenologicheskaia psyhoterapiia: pretenzii, kontseptualizatsiia, realnyi podhod i rabota" [Phenomenology and the Phenomenological Psychotherapy] / V. M. Rozin. – pub. LAP LAMBERT Academic Publishing, 2010. – 214 p.

Рибинская Ю. А. Особенности применения современных педагогических технологий будущими учителями иностранных языков.

В статье приведены примеры применения педагогических технологий и доказана их эффективность в профессиональной деятельности учителя иностранных языков. Современные технологии влияют на развитие педагогической компетентности будущего учителя и повышают уровень иноязычной коммуникативной компетентности ученика. Отражена доминирующая роль креативных методов и приемов и очерчены направления совершенствования подготовки, содержания, организации и специфики их внедрения для студентов. Проанализировано стратегию высшего образования Украины на сегодняшний день и ее составляющие формирование и становление профессиональной компетентности специалиста, реализация творческого подхода.

Ключевые слова: педагогические технологии, будущие учителя иностранных языков, иноязычная коммуникативная компетентность, креативные методы и приемы, творческий подход.

Rybinska Ju. A. Features of the Modern Educational Technologies Application by Future Teachers of Foreign Languages.

The article presents examples of pedagogical technologies and proves their effectiveness in professional work of the teachers of foreign languages. Modern technology affects the development of future teachers' pedagogical competence and increases the level of students' foreign language communicative competence. Deals with the dominant role of creative methods and techniques outlined areas for improvement and training content, organization and implementation specifics for students. It is analyzed the up dated strategy of higher education in Ukraine and its components: the formation and establishment of the specialist's professional competence and the implementation of creativity.

The efficiency of pedagogical technologies and their influence are well-proven in the article on competent personality of modern student formation. The examples of world-wide international projects are provided and the intention of the higher Ukrainian establishments are grounded in relation to a future collaboration with them, in fact in spite of the different spheres influence on development of personality, a leading role belongs to education. On the whole, our experimental research has proved that creative technology is a possibility to apply theoretical knowledge in practice, and also to gain new practical experience, show pedagogical skills and abilities and to higher the level of foreign communicative competence.

Key words: educational technology, future teachers of foreign languages, foreign language communicative competence, creative methods and techniques, creative approach.